

PW
4

Vederhornien ensimmäinen sukukokous Imatralla

14.8.1988

Johdanto

Ryhtyessäni kokoamaan tietoja Vederhornien suvun vaiheista, on ensiksi todettava, että oma tutkimukseni tässä on vähäinen. Sukututkijaltahan edellytetään kielitaitoa, varsinkin vanhan Ruotsin ymmärtämistä, jopa käsinkirjoittajan käsialaan ja tyyliin perehtymistä. Minultahan kokonaan puuttuu koulutieto vieraisissa kielissä. Siksi tässä, lyhyeen esitykseeni koota, valmiiksi suomennettua tietoa eri lähteistä.

Lähteet

- otteet Jääsken kirkonkirjoista,
- Aulikki Ylönen: Jääsken kihlakunnan historia 1,
- Karjalan Liiton sukututkija Heljä Pulli,
- kirjastovirkailija Elvi Kurki,
- dib.ins. Markku Vederhorn,
- ammattik. opettaja Erkki Vederhorn,
- rovasti Kalevi Heinonen,
- tutkija Matti Laamanen

Lemmetystä Vederhorniksi

Suvun alkuperäinen nimi, eri muodoissaan, Lemmitty, Lemetti ja Lemmetty, juontaa jo pakanuuden ajoilta, kuten monet karjalaiset sukunimet. Ainakin tämä sukuhaara, jonka tiedämme asuneen Jääsken pitäjän Kuurmanpohjassa, ensimmäisistä kirjallisista tiedoista päätellen, on vakiinnuttanut asemansa historiallisen Lemmetyn tilan haltijana. Myöhemmin useaksi eri tilaksi suvun kesken jaettuna, on vanha perusnumero maakirjoissa säilynyt. Suurkyläksi paisuneessa Kuurmanpohjassa kutsuttiin tätä kylänosaa Lemmetynmäeksi.

Lemmetty nimen ohella alkaa, v.1700 luvun lopulla kirkon kirjoissa esiintyä nimi Vederhorn. (suomennettuna Ilmasarvi) Mistä

tämä vierasperäinen nimi on tullut? Tämä on meitä kauan kiinnostanut. Olemme sen arvilleet liittyvän sotaisiin tapahtumiin. Lemmetyn tilahan on ollut ns. ratsutila l. pitänyt miehen ja hevosen ratsuväessä. Tämän nimikysymyksen annoin Karjalanliiton sukututkijan selvitettäväksi. Ei selvinnyt, olettamuksia vain, kunnes viime syksynä, ollessamme Mikkelin arkistossa, Jääsken kirkonkirjojen äärellä, paljastui kuolleitten luettelosta, että v.1761 on kuollut 65 vuotiaana Lemmetyn sukuun kuuluva rakuuna Mikko Vederhorn. Ehkä tämä lienee selvitys. Tuona aikana armeijassa annettiin ruotsalaisia nimiä. Näin koko suku vähitellen omaksui Vederhorn nimen.

Rak. Mikon nimen perässä on vielä omituiset kirjaimet 'ik 1 B'. Näiden kirjainten merkitystä kysyin äskettäin, Ronnun suvun, laajan tutkimuksen tehneeltä, kihlakunnan tuomari, Helge Ronnulta, hän tulkitsi sen suoralta kädeltä näin: "Tämä Mikkohan on kuulunut ns. parempiin ihmisiin, koska hänet on haudattu Jääsken kirkon lattian alle". Näin pienet viitteet voivat tutkijalle selvittää asioita.

Varhaishistoriaa

Pähkinäsaaren rauhanteossa v.1323 mainitaan Jääski virallisena hallintopitäjänä. Näin on oletettavaa, että vakituinen asutus on täällä syntynyt varhain. Asuinpaikakseen ovat Lemmetyn suvun esi-isät mieluusti valinneet, Vuoksen vesistöä samotessaan kalarikkaan Kuurman lahdelman, ympäröivine kallioineen, metsineen ja rantaniittyineen. Siihen aikaan Vuoksen vedet olivat korkeammalla. Vuonna 1857 tehty Kiviniemen kosken perkaus alensi vedenpintaa 3,5 metriä. Setäni kertoi nuorena kalastaneensa niillä alueille missä meidän aikanamme olivat kylän parhaimmat viljelysmaat.

Historian hämärään peittyvät tapahtumat, miten Jääskessä on eletty niinä vuosisatoina, jolloin ensimmäiset rajamerkit tehtiin heimomme asuma-alueille, ja ennen niitäkin tapahtuneet heimojen väliset kahakat, idän ja lännen uskontojen väliset ristiriidat ja

3

rajakäynnit eivät ole suoneet pitkiä rauhanaikoja.

Kirjoitettua historiaa

Varhaisin kirjallinen tieto on v.1543 kirjoitettu vero l. maakirja. Siinä mainitaan Lemmetty veroa maksavana tilana. Siitä alkaakin pitkä sotien kausi. 1500 luvun loppu ja 1600 luku kokonaisuudessaan, aina isonvihan päättymiseen v.1721.

Ruotsin pyrkimys laajentua itään ja suurvalta-aseman saavuttaminen, piti Karjalassa yllä levottomia aikoja. Vain lyhyeksi ajaksi raja siirtyi kauemmaksi, Inkeriin ja Baltian maihin. Armeija tällöinkin kävi sotaa Puolassa ja Saksan maalla. Näin väenotot ja verot rasittivat ankarasti kansaa.

Välttyäkseen ylettömistä veroista Suur-Jääsken varakkaimmat talolliset katsoivat parhaaksi varustaa miehen ja hevosen ratsuväkeen kuninkaan palvelukseen, jolloin tilat saivat verovapauksia. Tällaisten knaapien l. valtatilallisten, joita rajaseudulla nimitettiin myös yksjalka talonpojiksi, mainitaan myöskin Lemmetty. Yksjalka nimellä kutsuttuja talollisia voitiin käyttää rauhanaikana, esim. tiedustelutehtävissä. Siksi nämä pitivät tiukasti kiinni verovapauksistaan. Aulikki Ylönen vertasi kerran tällaista, puoliksi vapaaehtoista rajan vartiointilaitosta, itsenäisyytemme ajan Suojeluskuntaan.

Otteita historiankirjasta

Kun Jääsken kihlakunnan historia 1 ilmestyi Aulikki Ylösen toimittamana v.1957, oli siinä yllättävän paljon tietoa meidän Lemmetty suvustamme. Jäljennän niitä kohtia tähän luettelonomaisesti:

- v.1591 venäläisten tehtyä hävitysretken Suomeen, suunnitteli Klaus Fleming vastaretken. Mukana oli seitsemän muun jääskeläisen kanssa Pekka Lemmitty, joita nimitettiin knaapeiksi l. vapaatlonpojiksi, saivat tiloilleen verovapauden.

- v.1588 oli Olli Lemmitty Pekka Rouhiaisen kanssa ahdistanut metsärosvoja.
 - v.1586 Kuninkaan määräyksestä suoritti sotapäällikkö Yrjänä Boije tutkimuksen, jossa ilmoitti, että halukkaimmin ja ahkerimmin oli neljä Jääsken miestä olleet käytettävissä Tuomas Teppoisen joukoissa kuluneiden vainovuosien aikana, yksi heistä oli Olli Antinp. Lemmitty. Saivat verovapauden.
 - v.1588 Olli Antip. Lemmitty kävi Ruotsissa tekemässä valituksen Kuninkaalle omasta ja toisten Jääsken knaapin puolesta verovapauden peruutuksesta. Kirjoittaja päättelee; 'Olli Lemmitty on ilmeisesti ollut hyvin toimintatarmoinen mies.' Meidän on helppo tähän yhtyä, kun ajatellaan senaikuisia liikenneoloja Jääskestä Ruotsiin. Verovapaus palautettiin. Osasyynä myös se, kun Lemmitty joutui majoittamaan sotaväkeä ja matkailijoita, koska hänen talonsa sijaitsi Viipuri-Savonlinna-Käkisalmen teitten varrella. Olli Lemmitty lienee kuollut v.1598. Tämän jälkeen Lauri Lemmitty oli verovapautta nauttiva isäntä.
 - näihin aikoihin aletaan Lemmitty nimestä käyttää muunosta Lemetti, Lemettinen.
 - Jääsken lautamiesten luettelosta v.1623-1707 löytyy nimi Martti Lemmitty. Virkavuosia vain yksi l. v.1625.
 - Kirkon kuudennusmiehenä Lauri Lemmitty on mennyt henkilökohtaiseen takuuseen, kolmen muun talollisen kanssa, että kellotapuli on valmis kahden viikon sisällä. Piispan monista kehoituksista huolimatta kun työ oli aina jäänyt pitäjäisiltä tekemättä.
 - Lemmetyn tilan varallisuudesta on seuraavat tiedot:
v.1623 oli Antti Lemmitty kylvänyt ruista 15 tynnyriä l. noin 7 ha. Samana vuonna oli tilalla ollut karjaa seuraavasti: hevosia 8, nautakarjaa 22, lampaita 40, ~~g~~rikoja 11, yhteensä 81 nautayksikköä.
-

Laskelmiemme mukaan on Lemmetyn suurtilan pinta-ala isojaossa tehtyjen rajojen mukaan ollut tuhat ha. Vuosisatamme alkuun mennessä oli tila jaettu, väestön kasvun myötä, kuten Karjalassa oli tapana, kaikkiaan kymmeneksi eri tilaksi.

Katovuodet eivät liene Kuurmanpohjaa pahimmin koetelleet. Sen sijaan valtakunnan rajantakaiset venäläisten ryöstöretket. Esimerkiksi mainitaan v.1592, jolloin monet kylät Jääskessä poltettiin mm. Kuurmanpohjan talot. Kuolleiden luettelosta löytyy maininta; 13.8.1741 venäläinen partio poltti Kuurmanpohjan.

Tämä oli jatkuvaa rajakansa elämää. Omat urhot kävivät Inkerin maalla ja aina Novgorodissa saakka kostoretkillä.

Perinnetietoa

Koska perinnetiedolla on suuri merkitys historiatietojen täydentäjänä, niin tulkoon kirjatuksi mitä olen henkilökohtaisesti kuullut kerrottavan.

Tuomas Vederhornin (Sepän Tommon) kertomaa: Lemmetyn talon vanhat asiakirjat, niiden joukossa myös verovapauskirja, olivat päässeet kastumaan, näitä oli isäntä ryhtynyt kuivattamaan kotikalliolla kevätauringon paisteessa. Siinä sattuikin torkahtamaan. Tilannetta tarkkaillut kateellinen naapuri oli varastanut paperit ja polttanut ne.

Isojaon alkukokouksessa (Isojakohan alkoi Suomessa 1700-luvun puolivälissä, asetus annettiin v.1749, Karjalassa vasta 1800 luvulla, kun ns. Vanha-Suomikin oli liitetty muun Suomen yhteyteen.) oli toimitusinsinööri kysynyt, lahjonnan saanti mielessä: `Tahtooko Lemmetty janoista jupttaa'. Tämä olisi tiennyt n.80 ha. käsittävän Humalniemen alueen liittämistä Lemmetyn tilaan. Lemmetty ei tahtonut. Myöhemmin Humalniemi siirtyi oston kautta Lemmetyn tilojen yhteismaaksi.

Isäni Juho Vederhorn (Harjun Junu) kertoili minulle pikkupoikana ollessani. Perunan multa uksessa ollen istuimme pellon pientareella hevosen levähtäessä. Näin hän kertoili: Tämä tila on aiemmin ollut paljon suurempi. Tältä pellolta on löytynyt vanhojen rakennusten

peruskiviä, tuhkaa ja pajanokea, vanhoja Ruotsin rahoja sekä joi-
takin esineitä. Harjun kotipeltoa on sanottu sotamiehen pelloksi.
Rakuunana palveleva mies oli siis saanut perheensä käyttöön pellon
ja torpan rakennukset.

Raamattu, kallis sukuperintö

Miten Vederhornin suvussa on suhtauduttu uskonnollisiin kysymyk-
siin, siitä on varsin niukalti tietoja. Ehkä näkyvin osoitus oli
taloon hankittu suurikokoinen Raamattu. Paino ja sidonta-asultaan
ehkä v.1758 painosta. Ei poikennut juuri Agricolan aikuisesta suo-
mennuksesta. Kirjaa säilytettiin `toisiilaisilla', Maunolla, joka
oli suvun vanhin talo. Tämä arvokas sukukalleus jäi sodassa tuhou-
tumaan. Nuorimman polven liittymä tähän perinteeseen oli Lemmetyn-
mäelle v.1933, talkoovoimin rakennettu, Suomen Luth. Evank.yhdis-
tyksen rukoushuone.

Vederhorneja myös Käkisalmissa ja Kurkijoella

Tutkimusten mukaan on Käkisalmissa asunut vahva käsityöläis-
ja porvarissuku Vederhorn. Sieltä seuraavia nimiä:

- Anna Sofvia Vederhorn, vanhempi raatimies Anders Ruotsin vaimo,
- Jakob Vederhorn, lukkari, alkeiskoulun opettaja, Kollekiashiiteeri
synt. 3.1.1753 kuol. 8.11.1848,
- Aleksander Anders Vederhorn, synt. 12.1.1819 tuli Lappenrannasta
9.12.1853, meni takaisin 1857,
- Juliana Elisabet Vederhorn, kollekiashiiteeri, synt. 12.1.1819

Millä tavalla Kurkijoen ja Käkisalmen Vederhornit liittyvät
sukuun Jääskessä on vielä selvittämättä. Alueellisesti lähemmäksi
päästään, kun tiedetään, että Anna Sofia Vederhorn on avioliiton
kautta tullut Antrean kirkkoherran, teol. toht. Henrik Constantin
Goranderin sukuun. Tämä taasen johtaa Käkisalmeen.

Paljon, sukututkimuksen kannalta mielenkiintoisia asoita on.
Tarvittaisiin vain innostunutta tutkijaa.